

**YENİ YÜZYILDA NASIL BİR ATATÜRKÇÜ ÇİZGİ, NASIL BİR
TÜRKİYE, NASIL BİR DÜNYA?**

Prof. Dr. Tolga Yarman

Galatasaray ve Işık Üniversiteleri

Haziran 2001

“Bütünsel bir öğreti” vaz etmek, hele bunu çağdaş bilgilerimizle ilişkilendirerek, var etmek, üst bir bilimsel tutku, tavır ve erektir.

İnsan öğrendikçe, evvelce edindiği bilgileri ve bunlardan kök alan inancını, sürekli sınavıp, daha daha bütünsel bir zemine raptetmek eğiliminden kendisini alamaz.

“Laiklik”, “demokrasi”, “insan temel hakları ve özgürlükler”, o arada örneğin “çevre etiği” gibi kavramları; “genetik bilim” bunca gelişmişken, hatta bunun daha da berisinde, taa on beş milyar yıl kadar önce yer aldığını düşündüğümüz “kozmetik (yâni, göksel, evrensel) büyük patlamadan” günümüze ve bize değin uzanan doğrultuda olarak, evrenin oluşumuna dönük derinleşen bilgilerimizin ışığında, nasıl yorumlayacağız, nasıl bir ilerici zemine oturtacağız?

Söz konusu “kavramsal oluşumlar” neticede evrende, bizimle beraber vücuda geldiğine göre, sırf bu sebeple, onları da doğanın özünden ayrı düşünmek, aşikâr, hiç uygun olmamalı.

“İyi”, “kötü”, “ilericiliği”, “gericiliği”, o halde “evrensel bir zeminde” nasıl tanımlayacağız?

Malum, yeryüzünde egemenler, kendi kurallarını koyarlar.

Kurallara, alabildiğince “mutlaklık” niteliğinde dayanaklar payandalamak, eşyanın tabiatındandır.

En kestirme mutlak dayanak, “ilâhiliktir”. Tarih boyunca “baskıya başkaldırı” da; daha insanca bir düzen mücadelesi verirken, özlenen yaşam kurallarını, çoğunlukla ilâhiliğe raptetmiştir.

“Laik (yani ‘din tartışmaz’, yahut ‘dinlere ve inananlara eşit bir mesafede durma duyarlılığındaki’) bir rejimde”, bunu tabiatıyla yapamayız.

Öyleyse, birbirleriyle bir arada, “iğreti” duran, bir düşünceler ve uygulamalar sistemine sıkışmak istemezsek, ne yapacağız?

Bu önemli sorunun cevabını, gayet saygıdeğer bir çizgide olarak, zamanında, Marksizm vermeye çalışmıştır.

Ama nasıl ki bugün; bilhassa yirminci yüzyılda, patlamalarla gelişen Einstein’in “Görecelik Kuramı”; Planck, Bohr, de Broglie, Schrodinger, Dirac çizgisindeki doğabilim devlerinin meydana getirdiği “Kuantum Mekaniği” gibi, güçlü bilimsel açılımlara karşın; bilimin önceki evrelerinin devi, Mekaniğin, Devinimler’in Babası, Newton’un ve yalnızca Newton’un çizgisinde olmak hiç mümkün görünmüyorsa... İşte tıpkı bunun gibi, içindeki, başta “sömürünün matematiği”, bugün hâlâ geçerli temel şablonlarına karşın, Marksizm, aşılacak gerekmektedir.

Nitekim şurası bir vakıa sayılacaktır ki, Marksizm, günümüzün bilgileri ve bilimsel kavrayışıyla alabildiğine bir sarmaşma içinde olmaktan uzak düşmüştür. Marksistler'in 1960'larda, çağın şaşkıncı doğabilim aracı, *Kuantum Mekaniği*'ni, Marks'ın, toplumsal olayları çözümlemede öne çektiği "*karşıtlıklar tezi*", "*diyalektik materyalizmiden*", çıkartmaya yönelmeleri, bir bütünsellik arayışı itibariyle ne denli anlaşılır ise de, Ay'a ayak basıldıktan sonra, "*Ay'a gidileceğinin, kutsal kitapta yer aldığı*" iddia etmekten, çok farklı değildir.

Bütünsel, gözlemlenen süreçlerle örtüşen ve kendi içinde tutarlı ilerici bir ideoloji (*fikriyat*); sağlıklı çocuklar yetiştirmenin, bunun da ötesinde, "*inanç dünyası ayrı, bilim dünyası ayrı, şizofrenik*" değil, "*sağlıklı bir toplum*" vücuda getirmenin hayati koşuludur.

"*İdeoloji*", "*rejimi*" biçimlendirir; nasıl ki "*rejim*" de, "*ideolojiyi*" biçimlendirir...

Ama *ideolojiden rejime* değil de, *rejimden ideolojiye* çıkmak isterseniz, çoğunlukla "*egemen efendinin fetvacısı*" çizgisinde, onursuz bir işleve sıkışırız.

İdeolojiden, "*ahlâk öğretisi*" türetilmelidir. (*Yoksa ideoloji yeterince bütünsel değildir.*) Laik bir rejimde, bu kuşkusuz, *ilâhi* bir bağlamda olmayacaktır. "*Gaibe*" (*görünmeyene, bilinmeyene*) inanan bir kimseye saygılı olmak başka, oraya yaslanarak "*toplumsal bir ahlâk*" biçimlendirmek başkadır.

İdeolojiden çekilecek "*laik ahlâk öğretisi*"; "*hukuk, keza ekonomi anlayışımızı ve yaptırımlarımızı*" biçimlendirebilmelidir.

Bakın, Cumhuriyetimiz "*laik bir cumhuriyettir*". "*Laiklik*", esasen önceki "*hilâfet*" kurumunu ikame etmektedir. *Ahlâk ve hukukun* kaynağı, artık kutsal kitap değildir. *Mecelle* ve *Şeriat* gitmiştir. Bunların yerine, Cumhuriyetimiz'in, başta Gazi, kahraman, devrimci mimarları, günün bilimsel açıdan, fevkalâde dar olanakları ve sıkışık koşullarında, kestirmeden ifade edersek, "*Batı'nın hukuk modelini*" getirmişlerdir.

Buna paralel olarak ise, devletin denetimindeki bir Diyanet (*Din İşleri*) önderliğinde, dini yönelişler ve uygulamalar, "*çağdaştırılmaya*", gayret sarfedilmiştir.

Böylesi bir gayrete karşın, bugün nasıl bir *dejenerasyon* çizgisine geldiğimiz ortadadır. En ciddi görüntülü televizyon programlarında bile, laik cumhuriyetin hukuk yaptırımları, ya da bunların tartışılması, bir tarafa bırakılabilmekte, hem de en ilerici olarak bilinen din adamlarımızın mıknaıslamasında, *dikkate alınası tek esasmış* gibi, *kutsal olarak bilinen yaptırımlar*, toplumsal davranışlarımıza *baş kıstas* olarak, gündeme getirilmektedir.

İnançlara derinlemesine saygılı olmak başka, bu tür yönelişlerin *laik bir toplumsal yaşam biçimiyle* bağdaşmaz olduğuna dair, *laik bir yurttaş tavrı* içinde olmak başkadır.

Bugün *ciddi, bütünsel bir laik ahlak öğretilerinden* yoksun olduğumuz ortadadır. Hukuk yanı sıra, ekonomi yaptırımlarımızın, onların Cumhuriyetimiz'le beraber,

Halkçılık, Devletçilik, keza Milliyetçilik ilkelerinin ışığında olarak, “*toplumsal dayanışmacı*” bir zeminde yerleştirilmesindeki gayret, hele o günlerin olağanüstü zor koşullarında, muhakkak alabildiğine devrimci, etkin ve erdemlidir; ne ki tam olarak, söz konusu etmek istediğimiz bir *ahlak öğretisinden* türetilmediği, ya da daha sonra böylesi bir ahlak öğretisiyle yoğrulmadığı da ortadadır. O aşamada “*Buna gerek yoktur*”, denilebilir. Daha iyisi, “*Söz konusu ilkeler zaten temel ahlâk kurallarının, özellikle de ilerici bir ulusun yükselme ve yücelmedeki, ulusal ahlâk kurallarının şemsiyesi olarak gözetilmiştir*” diye de düşünülebilir. Bize göre de tabii öyledir. Ancak, derinlemesine bir *ideoloji arayış duyarlılığı* içinde, konu bilhassa bugün ayrıntılandırılmayı gerektirmektedir.

Şurası da hakkaniyetle teslim edilmelidir ki, söz konusu eksikliği tüm dünyada doyumlu biçimde aşmış olarak, yaşamakta olan, tek bir örnek yoktur.

Şu var ki Türkiye Cumhuriyeti bir “*destandır*”, bir “*mucizedir*”; mazlum uluslara esin kaynağıdır. Onu, mimarlarının, özlem doruğuna, çağın gereklerinin işaret ettiği doğrultuda, yükseltmeye omuz vermek ise, bizim görevimiz olmalıdır.

Bu açıdan, günümüz bilgilerinin ışığında, en önce, ister *sonsuz büyük boyutta*, ister *sonsuz küçük boyutta*, evrensel oluşumları yorumlamamız, yerinde olacaktır.

Doğa Dağınıklıktan Düzenlilik Yaratıyor!

Doğa, birçok çalışmamda anlatmaya çalıştığım gibi, gerek sonsuz büyük galaktik, gökmeکانiksel boyutlarda, gerekse de sonsuz küçük atomistik boyutlarda, *kaostan, dağınıklıktan, keşmekeşten düzenlilik üretiyor.*^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8}

Bugünkü evrenbilime (*kozmołojiye*) göre, evrendeki tüm maddenin başlangıçta bir odak dolayında yoğunlaşmış bulunduğunu düşünüyoruz. On beş milyar yıl kadar önce, “*büyük bir patlama*” meydana geliyor ve *madde* gitgide daha büyük hacimlere yayılmaya geçiyor, dağılagidiyor. Enerji korunsa da, çürüyor. Madde, gitgide daha geniş hacimleri un ufak kaplayacak olarak, ölümcül ıssızlıkların kaosunda yitiyor.

Ne var ki işte, “*gökmekaniksel (gravitasyon) çekim yasası*” maddeyi böylesi bir süreçle boğuşurcasına topluyor, düzenliyor. Galaktik (*gökadasal*) bulutlar, daha sonra da bunların içlerinde, *nükleer çekim kuvvetleri* sayesinde, *yıldızlar*, işte böyle oluşuyor.

Benzer bir çerçevede diğer bir yandan, örneğin *iki hidrojen atomu* uzayda ayrı ayrı, *avare avare* dolaşırken, birbirlerine rastlarsa, bu kez *elektriksel çekim kuvvetleri*

¹ CHP Açılırken Solda İnsan Hareketleri, AFA Matbaacılık, 1992.

² Kozmik bir İnanç Sistemi, Ağaçkakan, Mayıs-Haziran, 1996, Sayı 3.

³ Un Systême de Croyance Cosmique, Editions Quorum, Belçika, 1997.

⁴ İnsan kendi Özü Kaosa Geri mi Dönüyor?, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Aralık 1990.

⁵ Temel Parçacıklardan Canlıya, Düşünceye, Duyguya, Maddenin Halleri, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Haziran 1991.

⁶ Uzaysal Düzen, İyilik, Kötülük, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Şubat 1992.

⁷ Akıl Evren Bilinici Gerisindedir, Cumhuriyet Bilim Teknik, 20 Haziran 1992.

⁸ Türler Arasındaki Acımasızlık, Irkçı Milliyetçilik ve Uzaydaki Yalnızlığımız, Cumhuriyet Bilim Teknik, 18 Temmuz 1992.

sayesinde, *bir hidrojen molekülünü* oluşturuyorlar; bunu nasıl oluşturacaklarını, biliyorlar. Onların karşılaşmaları ne kadar *rastsal* sayılabilir ise de, karşılaşmanın vuku bulması uzantısında, hep aynı bir biçimde bir hidrojen molekülünü oluturacakları, o kadar kaçınılmaz oluyor.

Ayrıca dediğim gibi işte, gökmeکانیکsel (*gravitasyon*) çekim yasası sayesinde, dağıla-gitmektelerken, hidrojen atomlarının, toplanmaları, buna bağlı olarak karşılaşmaları da, *kaostan düzenlilik üretiminin* kaçınılmaz ilk bir evresini oluşturuyor.

Öyleyse, daha *oracıkta*; dünyamız da, dünyamızdaki kırlar da, çiçekler de, kuzular da, biz de, *milyarlarca yıllık belâli kozmik kaosların en gazaplı süreçlerinden* süzüle süzüle gelecek olarak, *hayatiyet* bulmaya koyuluyoruz.

“*Evren*”, demek ki, bir *madde yığınağı* ya da *enerji deposundan* ibaret değil. *Sonlu* olduğunu bildiğimiz, *madde ve enerji* yanı sıra evrende, bir de, bir nevi “*mühendislik bilgisi*”, bir “*yapım yetisi*” mevcut. Neyin nasıl oluşturulacağına dair bir bilgi, bir yeti bu...

Bir çiçek düşünün; hava, su ve ışıkla, yani Güneşimiz'le yoğrulmuş olarak, inanılmaz bir görkemde *düzenlenmiş toprağın* ta kendisidir bu.

Doğa böyle bir süreci gerçekleştirmeyi biliyor. *Çiçeğin tohumundaki kurgu*, toprağı (*hava, su ve Güneş enerjisi katkısını sağlayabilerek*), şaşılacak biçimde *çiçek* olarak düzenliyor. *Doğa*, tabii en evvel, gezegenimizde darma dağınık topraktan, milyarlarca yıllık çabalarla, giderek giderek, o *çiçeğin tohumunu*, oluşturmayı biliyor.

Müthiş bir şey.

Buna, herhangi bir *ilahi anlam* atfediyor değilim; *ilahi bir anlam* atfedilmesine herhangi bir engel görüyor da değilim. Ama konumuz bu değil.

On beş milyar yıl önceki evrensel büyük patlamadan itibaren bize kadar gelen oluşum doğrultusunu, şu *bir satırlık teoremlerle* özetlemek sanki mümkün:

- *Doğa kaostan, keşmekeşten, düzenlilik yaratıyor!..*

Esas, bu olguya dikkat çekmek istiyorum.

Buradaki “*kaos*” kavramının, klâsik anlamdaki “*kaos*”tan farklı olduğuna dikkat çekmek isterim. Bu ikincisi, *kendi içinde hiç bir ilişki varsaymayan tam bir pejmürdeliği* işaret eder. Bugünkü anlamda “*kaos*” ise, başlangıçta pejmürde bir görünüm sergiliyor olmakla beraber, kendi iç yasaları ve bu yasalar çerçevesindeki ilişkiler dolayısıyla, kendi kendini, işte tam da anlatmak istediğimiz biçimde, üst örgütlülük hallerine taşımayı başarabilmektedir.

Bu noktada kısacık şu görüşümü de ekleyeyim.⁹ Sözü ettiğim ilişkiler, maddenin, belli bir biçimde yapılanması sonucunu beraberinde getiriyor. Söz gelişi işte, bir *hidrojen atomuna* bakalım. Burada bir elektron ile bir proton, bir araya geliyorlar. Atom, bir *iç dinamik* sergiliyor. Bu *iç dinamik*, atom yapısının tıpkı bir *saat* gibi çalışmakta olduğunu işaret etmekte oluyor.

Demek ki bir *saat* gibi çalışmakta olduğunu düşünebileceğimiz, hidrojen atomunda, (*bugünkü “dalga mekaniksel” tasavvurumuzdan biraz farklı olmakla birlikte*), örneğin Bohr kavrayışına göre, elektron, protonun etrafında dönüyor. Bu çerçevede elektronun bir yörüngesi var. *Yörünge*nin yarı çapı, söz konusu iç dinamiğin öndeki bir parametresi. Buradaki ikinci önemli parametre, iç dinamik sürecinde, bir bakıma bir *saat sarkacı* biçiminde çalışan “*kütle*”. Bu kütleli örneğimizde, kolayından bakarsak, “*elektronun kütlesi*” olarak düşünebiliriz. (*Daha ayrıntıda bakacak olursak, bu kütle, elektron ile protonun kütlelerinin çarpımının, bu kütlelerin toplamına bölümü olmaktadır ki, bu da, elektronun kütlesi protonunkini yuvarlak 2000’de biri olduğuna göre, işte tatminkâr bir yaklaşıklıkla, “elektronun kütlesi” olur.*)

Üçüncü önemli parametre, elektronun, protonun etrafında dönüşü sırasında sergilediği “*periyot*”, yani bir turu ne kadar sürede tamamladığına ilişkin veridir.

Göstermek mümkün ki; atomun, bunun da ötesinde, çok daha karmaşık birimlerin oluşumlarında, sözü ettiğim *üç büyüklük*, yani cismin büyüklüğü (*hidrojen atomu örneğinde, elektronun yörünge yarı çapı*), cismin *iç dinamiğinde*, *saat sarkacı* olarak çalışan kütle (*deminki örnekte, yaklaşık elektronun kütlesi, daha doğrusu elektron ile protonun kütlelerini çarpımının, bu kütlelerin toplamına bölümünden oluşan kütle*) ve cismin iç dinamiğinin sergilediği zaman birimi (*deminki örnekte elektronun, protonun etrafındaki dönme süresi*), birbirlerinden bağımsız değiller. Başka bir deyişle ve kestirmeden ifade edersek, “*uzay*” (*cismin boyu*), “*zaman*” (*cismin iç dinamiğin sergilediği periyot*) ve “*kütle*” (*iç dinamik saat sarkaç kütlesi*), birbirlerinden bağımsız değiller. Öyle ki:

$$\text{Zaman} \sim (\text{Sarkaç Kütlesi}) (\text{Uzay})^2 .$$

Buradaki *orantı katsayısı*, Planck Sabiti (Metre-Kilogram-Saniye Birim Sistemi’nde, 6.62×10^{-34}) ile, orantılı bir *büyüklik* olmakta. Başka bir deyişle, Planck Sabiti, *uzay*, *zaman* ve *kütle*nin birbirlerine nasıl raptolacaklarını, maddenin nasıl yapılanıp, inşa olacağını belirliyor. Bunu ise, daha da derinde, yüklerin ilişkilerine borçlu olmaktadır.

Bizim dünyamızdaki bir yapıyı oluşturmak üzere, malûm iki temel bilgiye ihtiyaç var. Birincisi yapıyı hangi temel malzemeleri kullanarak yapacaksınız; ikincisi bu temel malzemeleri hangi mimari şablonlar ve planlar çerçevesinde birleştireceksiniz.

Maddenin yapılanması, bundan daha görkemli, çünkü temel yapıtaşları, nasıl birleşip, daha üst yapıları nasıl oluşturacaklarına dair bilgiye sahip bulunuyorlar.

Evrenin; kendini bilsin yahut bilmesin, bir *bilinci* var.

⁹ *A New Approach to the Architecture of Diatomic Molecules*, Division of Atomic and Molecular Physics 2001 Meeting, American Physical Society, Mayıs 16-19, 2001, London, Ontario, Kanada.

Belki işte kendi kendinin farkında olmayan, ancak “*bilinçli bir bilinci*” yani (*kendi kendinin farkına varabilecek, kendini idrak edebilecek olan*) bizi, nasıl oluşturabileceği, bilgi ve yetisine sahip bir bilinç.

Süreç, yeryüzünde, insanın oluşması uzantısında, *insanlık tarihi* ile devam ediyor. Şimdi *tarihe* bir göz atalım.

Ya İnsanlık Tarihi?

Bence insanlık tarihinin, özellikle de mücadeleler tarihinin en çarpıcı yanı; sanki Darwin’in “*doğal eleme yasanının*” bir devamı özelliğinde olarak, “*ahlak değerleri itibariyle, belli bir eleme doğrultusunu*” dokuyor olmasıdır.

İnsanlık tarihi de, tıpkı taa bize kadar uzanan kozmik ve galaktik süreçler gibi; daha daha sonra, tıpkı yeryüzünü; toprağı, bir bakıma, dirilterek cennete çevirircesine, kırları, çiçekleri meydana getiren dönüşümler ve erişimlerdeki gibi; ama çok acı, ama çok ızdırap, ama çok kahır, ama çok kan pahasına; itiş kakıştan, kavga gürültüden, işkenceden, zulümden, ama ağır ama aksak, “*insan haklarını*” dokuyor; vahşinin vahşisi, binler ve binlerce yıllık bir kargaşadan, düzenlilik üretiyor.

Tüyleri diken diken eden bir gelişme, bu.

Tarihte, hiç kuşkusuz, pek çok ileri geri, *demarş (hareket)* var. Dünya savaşları, bu arada yeryüzünü bilmem kaç kez yok olmanın eşiğine getirmiş “*nükleer silâhlanma*”, geri gidişin en belirgin örnekleri. Nedir ki son toplamda *insanlık tarihi*, kendini *en soysuz, en vicdansız barbarlıklardan* çözerek, *insan haklarını* usul usul süzüyor ve kurumsallaştırıyor.

Ahlak değerlerini dehşetli bir çarpıcılıkta olarak, her türlü olumsuzluktan eleyip dokuyan tarihin bu doğrultusunu da, tıpkı, bizi yeryüzünde var eden kozmik süreçlere dönük yaptığımız gibi, yine *tek satırlık bir teoreme* özetlemek sanki mümkün:

- *İnsanlık tarihi vahşinin vahşisi, binler ve binlerce yıllık kaostan, kargaşadan, düzenlilik üretiyor!*

Tarihin içinde, işte pek çok başka, birçoğu da acılı sürüklenmeye karşı, böyle çalışmakta olan bir “*kuvvet*” de var. Tarihin söz konusu trendine, “*ilerici trend*” diyorum. Bu trend taa *kozmetik oluşumlardan*, keza yeryüzünde bizleri var eden *jeolojik (yerküre-oluşumsal) ve biyolojik (yaşamsal) süreçlerin hamurundan*, kökler alıyor.

Bu bağlamda, “*ilericiliği*” şöyle tanımlıyorum:

- *Bizleri var eden oluşumlarla, en nihayet (kaostan düzenlilik üretimi itibariyle) insanlık tarihinin aynı karakterdeki, ama üst bir dokunmuşluk görkeminde olarak işaret ettiği, insan temel hakları ve özgürlükler ile sarmaşıp özdeşleşmek.*

Bu çeçevede, *ilericiler* olarak, yalnızca dünyamızdaki değil, evrendeki temel misyonumuzu tanımlayabiliriz:

- *Bizleri var eden oluşumlara omuz vermek; bu oluşumları söz konusu doğrultuda, dağınıklıktan elden geldiğince daha çok düzenlilik üreterek, daha daha üst dokunmuşluklara taşımak...*

Laik, Çağdaş Bilgilerimizle Uyumlu, Nasıl Bir Ahlak Öğretisi?

Biz *tabiat ananın yavrularıyız*. Tabiat ana ise, *kaostan düzenlilik dokuyan kozmik süreçlerin ürünü*. Demek ki biz *kaos ananın, yavrusunun yavruları, küçük yavrularıyız; kozmik bilincin, içinde olduğumuz evrede, belki de en üstün bir ereğiyiz*.

Böyle bir *idrak* geliştirebilirsek, o takdirde, yeryüzündeki yaşamımızla, davranışlarımızla; bizi var eden kozmik süreçleri nasıl yakalayıp, onlarla nasıl özdeşleşebileceğimizi de bilebiliriz. *İlerici bir tavır* işte böyle alınmalıdır.

Böylesi bir gayretin, *insan olmanın üst bir onurunu oluşturacağına*, inanıyorum.

Buradan, *harika bir açılımla*, işte bir *erdem ve ahlak öğretisi* biçimleyebileceğimizi, vurgulamak istemekteyim.

Yaklaşımımız, dikkat edilirse, *“iyinin” ve “kötünün”* tanımlarını içeriyor.

Değişik sözcüklerle yinelerseniz:

- *İnsanın, bizleri var eden oluşumlar doğrultusunda düzenlilik üretiminin önünü açan tüm yaptırımlar ve filler, iyidir, ilericidir.*

Aynı biçimde:

- *İnsanı söz konusu doğrultuda, düzenlilik üreteceği süreçlerden alakoyan, zulüm, işkence, toplu ya da bireysel cinayet, keza idam, bütün bu davranışlar, kötüdür, gericidir.*

Vazedilmiş, tüm *temel hakların* nitekim, şu *ahlak teoremlerimizden* türetilebileceğine dikkat çekmek isterim.

Söz konusu yaklaşımımızın dolayısıyla, bir *“ilericilik”*, *“özgürlükler ve demokrasi”*, *“dayanışma”*, o arada *“laiklik”* (*din ve devlet meselelerini birbirlerinden ayrı tutma, din tartıştırmama, dinlere eşit mesafede durma*) kuramlarının, özünü oluşturabileceğini önemle kaydetmek isterim.

Demek ki, *“ahlâk”*, ilk bakışta sanılabileceğinin aksine, hiç *rastsal* değil. Biz ne kadar doğaya aitsek, *“ahlâk”* da, bizim içimizde doğup geliyor ve o kadar doğadan kökler alıyor olarak, ayrıca herhangi bir ilâhi köke de bağlanmak zorunda olmaksızın, belirlenebilecek oluyor.

Özgürleşmeyi, yaradılışımız doğrultusunda, başta çocuklarımızı var etmek, onları korumak ve sağlıklı yetiştirebilmek olmak üzere, bizi var eden trendler doğrultusunda *kaostan düzenlilik üretimine daha çok katkıda bulunabilmek* üzere, istiyoruz.

Bizim özgürleşmemiz, aynı nedenle, başkalarının özgürleşip, yaradılışları doğrultusunda, kaostan düzenlilik üretimine daha çok katkıda bulunmalarına, engel oluşturmamak, dolayısıyla da, onların özgürlük alanlarıyla sınırlandırılmak, gerekiyor.

Bu çizgiden olarak, *tarihteki ya da günümüzdeki tüm özgürleşme ve demokratikleşme hareketlerine* sahip çıkmalıyız... *Mazlumların ve emeğin, sömürüye ve emperyalizmaya (gelişmiş devlet ve ekonomi odaklarının, bilhassa az gelişmişlere yönelik boyundurukçu yaklaşımlarına)* karşı, *başkaldırısına*, sahip çıkmalıyız...

“Cana kıymak”, idam dahil (*kestirme bir deyişle, düzenlilikten kaos oluşturacağı, bunun için de bizi var eden güzelim kozmik trendlerle dehşetli bir zıtlık oluşturacağı için*), *“canilik”* olarak karşımıza geliveriyor. Adam öldüren birini (*onu idam etmenin tersine*), tecrit edip, eğitmek ve iyileştirmeye çalışmaksa, bizi var eden kozmik trendlerin *ululuğuna* yükselmek demek oluyor.

Başta *toplumsal dayanışma*, o arada *sendikal dayanışma*, baskılara ve ister doğadan gelsin, ister başka kaynaklardan, tehlikelere dönük olarak, birbirimize aynı bir mknatıslanmayla sokulmamız suretiyle, *kaosa sürüklenmeye* karşı, bir güvence oluşturuyor.

Bakın, *sonbahar* hüznle ilişkilendiriliyor. Neden? Çünkü bu mevsim *yaprak dökümü* mevsimi; *doğa, düzenlilikten kaosa geçişin* tablolarını çağrıştırıyor. Yapımız, ancak bunun zıddı ile mümkün olduğu için, biz buna *içgüdüsel bir burulmuşluk* tepkisi veriyoruz.

İlkbaharda ise, ağaçlar çiçekleniyor. Toprak tekrar karılıp, yükseliyor, yüceliyor, yeşilliyor. Buna ise seviniyoruz. Neden? Çünkü doğa *kaostan düzenliliğe* *tırmanmanın* görkemini sergiliyor. Biz, tam da böylesi bir doğrultuda var olduğumuz için, buna *içgüdüsel bir sevinç* tepkisi veriyoruz.

Ölüm, hele zamansız bir ölüm, aynı çerçevede acı veriyor. Çocuklarımızın doğması onun için *“müjde”*.

Amansız bir hastalığın pençesinden sıyrılıp kurtulmak, bunun için *“harika”*; *kaosa meylediş* ile, *düzenlilik yitirmeme* kavgasında, *düzenlilik bayrağı* dalgalanmaya devam ediyor çünkü...

Daha derinlemesine bakarsak, bir tarafımız kesildiğinde, canımız bunun için acıyor; genlerimiz *“acı”* duygusunu, düzenlilikten kaosa geçişin bir *“alarmı”* olarak geliştirmiş.

Bir hayat, başlı başına bir *düzenlilik görkemi*. Bunun daha da ötesinde, *iki hayatın* birleşmesi üst bir görkem oluşturuyor.

Aşk bunun için, bünyemizde *sevinç titreşimlerini* tetikliyor. Ayrılık ise, iki sevgilinin meydana getirmiş oldukları en taçlı bir üst düzenlilik evresinden, nihai kaosu çağrıştıran alt, tek kişilik düzenlilik evresine yuvarlanış demek oluyor.

Kitle imha silâhları “*kötü*”; çünkü güzelim hayatları bir anda, kaosun en gayya kuyularında *cehenneme* çevirmeyi hedef alıyor.

Barış ise, *kaostan düzenlilik üretiminin baş bir iklimi*.

Hayvan kesip yemek bile, aynı bir bağlamda, *şer bir davranış* olarak ortaya çıkıyor.

Burada vejetaryenlerin (*ot-oburların*) ne denli *derin bir duyarlılık* geliştirdiklerini anlayabiliriz.

Aynı bir çerçevede, *turfanda meyve* yemek de *hoş* değil; çünkü turfanda meyvenin dalında, bir bakıma kozmik trendlerle bütünleşerek sürdürmekte olduğu *işlev*, siz onu dalından kopartmış olacağınız için, tamamlanmış olmuyor. *Meyveyi, sebzeyi*, demek ki, dikkate getirdiğimiz bağlamda, *dalından düşecek kadar olgunlaştıktan sonra, yemek*, gerekiyor.

Esas mesele, dediğim gibi, *bizleri var eden kozmik trendlerle buluşmak ve özdeşleşmektir*.

Bu trendler yeryüzünde; yağmuru, güneşi, akarsuları, mevsimleri; soluk alıp veren, yaşayan *nebatatı*; tüm güzelim özellikleriyle *doğal çevrimleri*; *canlıların dünyasını*, nihayet *en üst bir yaşam düzeyinde* ise, *insanlık tarihinden* görkemli pırıltılarla süzülüp gelen *insan haklarını ve özgürlükleri*, işaret ediyor.

Böyle bir açıdan, örneğin *çevre sorunlarına* bakacak olursak; yeryüzünde yapacağımız ve kuracağımız herşeyin, son toplamda *doğal çevrimlerle bağdaşıklık oluşturması* gerekiyor.

Burada kullanacağımız *ölçüt* gayet basit:

Yeryüzündeki herhangi bir *yapıt*, eğer son toplamda, bizleri var eden “*kozmik trendlerle uyumlu olarak, kaostan düzenlilik üreten bir makina*” özelliğinde çalışmıyorsa, çevreye ve doğaya “*kötülük*” ediyor demektir; bu sebeple de *fışı*, behemahal çekilmelidir!

Yeryüzünde, bir bakıma *doğal çevrimler taklit edilmek* suretiyle ve *Güneşimiz* yaşadıkça, yani daha milyarlarca yıl, tertemiz, arı duru bir *üretim mekanizmasını* var edip çalıştırmamız, fevkalade olası, esas itibariyle de zorunludur.

Milyarlarca yıllık süreçler uzantısında *civil civil yaşam* bulmuş *doğamızın sağlık dolu dekoruna...* Ucube ve illetli bir sanayileşme de... Bu çerçevede, yüz milyonların, bünyesinde akşamki iki dilim ekmek ve bir kâse çorbanın peşinde, esir gibi oradan oraya sürüklenmek zorunda kaldığı, çarpık çurpuk bir kentleşme de... Bugünkü enerji üretim tesislerinin birçoğu da... O arada, işte iyice doğa dostu kılınamadıkça, termik santraller yahut nükleer santraller de, hatta (*atmosferdeki, minnacık olsa bile karbondioksit oranını, yine de hiss edilir bir ölçüde yükselttiği ve bu yüzden kırılğan iklim dengelerini alt üst etmeye yaza-gideceği için*) doğal gaz da, çok ait değil!

*

Dikkat ederseniz; “*özgürlüklere, insan haklarına, dünya barışına sahip çıkmakla*”; “*doğanın yaşam hakkına sahip çıkmak*”, ya da “*yarınlarda çocuklarımızın, gelecek nesillerin, yeryüzündeki özgürlüklerine ve yaşam haklarına sahip çıkmak*”; “*aynı görkemli kozmik kökten*” beslenen “*anlamdaş eğilimlerdir*”.

Birkaç örnekle somutlaştırmaya çalıştığımız böylesi bir *öğretiye*; milyarlarca yıllık, kaç aşamalı, *insanlık tarihi* dahil, görkem üstüne görkem sergileyen oluşumları tek tek tarayarak, taa (*kendini, kaostan gitgide daha üst düzenlilik oluşumlarına, nihayet de bize kadar taşımaya bilen*) “*kozmetik bilinçten*” hareketle ulaşıyor olmamız, hoş değil mi?

Kozmik bilinç, dediğim gibi *kendinin* farkında olmayabilir. Ama ne göz kamaştırıcı ki, onun can verdiği insan bilinci, *kozmetik bilincin*, bilincinde olabiliyor!..

Mesele her halde, bu olguyu idrak edip, birbirimize dönük, ya da çevre, canlılar ve nebatata dönük, yeryüzündeki her davranışımızla, ona omuz vermeye geliyor.

Mutluluğumuzun mekanizması burada bulunuyor.

Burada hiç bir biçimde “*ilâhiliğin*” yerine, tutup, adına “*kozmos*” dediğim belli belirsiz bir deyimlemeyi koyduğum düşünülmemelidir. “*Kozmos*” karşısında “*edilgenlik*” bir yana, tam tersine, “*insan aklını*”, “*aydınlanmacı*” bir çizgide, en öne aldığıma ve açıkladığım yönde onu, tavır geliştirmeye ve tavır almaya davet ettiğime dikkat ediliyordur.

*

Çağdaş bilgilerimizle uyumlu, laik, *tartışmalı bir ahlâk öğretisinin* nasıl şekillendirilebileceğini, taa bize kadar uzanan kozmik gelişmelerden yola çıkarak, bir parça açmaya çalıştım.

*

Yüzyıllar boyunca, dinsel bazda olsun, başka bazlarda olsun, düşünürlerin, bilgelerin, günümüzün bilgilerine, vukuf imkânlarına sahip bulunmasalar da, yukarıda dikkate getirdiğim *temel ahlâk şablonlarını*, aynı bir bütünsellikte olmasa bile, derinlemesine sezinlemiş olabileceklerini, uzak bir olasılık görmek uygun sayılmayacaktır.

Böyle bir bağlamda:

- ◆ Dinlerin, meydana geliş süreçleri itibariyle, sosyopolitik veçheleri saklı olarak, kutsal olarak bilinen kitaplar, ayrı ayrı süzülerek, yukarıda dikkate getirdiğim *temel ahlak teoremleriyle* örtüşen önermeler (*bunlara, herhangi bir ilahi anlam atfedilmeksizin, ne ki inanç sahiplerine dönük derin bir saygı içinde olunarak*), belirlenebilir.
- ◆ Aynı biçimde, “*Anadolu İslam yorumu*” ve “*Tasavvuf*” da, bu çerçevede çözümlenmeye çalışılabilir.

Böylelikle, “*orta eğitime*” dönük olarak, “*laik*”, “*tartışmalı*” bir “*ahlak öğretisi*” çerçevesi belirlenebilir.

Her hal-u kârda, okullardaki din eğitimi, şizofrenik, yani, “*fen ve doğa bilim öğretisi*” çerçevesinde öğrenilen “*dünya*” ayrı, “*din öğretisi*” çerçevesinde öğrenilen “*dünya*” ayrı olarak, “*çift dünyalı*” bir gençliğin oluşmasına meydan vermeyecek biçimde, “*mukayeseli, bir ahlak öğretilisine*” dönüştürülmelidir.

Buna karşın, ne ki, inananlara derin ve samimi bir saygı gösterilmesinde hiç bir biçimde kusura düşülmemelidir.

*

İlerici bir hukuk ve ekonomi yaklaşımının ayrıntılı yaptırımları, bize göre, coşku yüklü olacağı belli akademik çabalarla, açıkladığım çerçevede türetilerek tartışılmalı, toplumun oyuna sunulmalıdır. Yaklaşımımızın işaret etmek istediği, ahlak öğretisi – rejim - hukuk - ekonomi çerçevesinin bütünselliği, işte böyle bir doğrultuda örülecektir. Bu doğrultuda, aşağıda “*Nasıl bir çağdaş ilerici ekonomi anlayışı?*” sorusuna eğilmekle yetineceğiz.

Çağdaş İlerici Bir Ekonomi Anlayışı

Ekonomik yaklaşımı doğru dürüst belirlenmemiş hiç bir siyaset, köklü olamaz. Etrafta örneklerine çokça rastladığımız gibi, oradan oraya serseri mayın gibi sürüklenir, durur; dejenere olur; ciddi ve inandırıcı olmaktan çok çabuk çıkar.

Sözlerimin en başında ifade ettiğim gibi; Cumhuriyetimiz’le beraber, ekonomi yaptırımlarımızın, *Halkçılık, Devletçilik*, keza *Milliyetçilik* ilkelerinin ışığında olarak, “*topumsal dayanışmacı*” bir zeminde yerleştirilmesindeki gayret, hele o günlerin olağanüstü zor koşullarında, muhakkak alabildiğine devrimci, etkin ve erdemlidir; ne ki tam olarak, yukarıda esaslarını geliştirmeye çalıştığımız türden bir *ahlak öğretilisinden* türetilmediği, ya da daha sonra böylesi bir ahlak öğretisiyle yoğrulmadığı da ortadadır; o aşamada yineleyelim, “*Buna gerek yoktur*”, denilebilir; daha iyisi, “*Söz konusu ilkeler zaten temel ahlâk kurallarının şemsiyesi olarak gözetilmiştir*” diye de düşünülebilir; bize göre de, dediğimiz gibi, öyledir; ancak (“*devrimcilik*” başta, “*altı okun*” altısına da bağlılığımız, ayrıca onların, yalnızca, yukarıda açıkladığım “*kaostan düzenlilik üretim*” doğrultusu ile örtüşmekle kalmayıp, bir ulusun, mucizevi biçimde “*tam kaostan, düzenlilik oluşturmaya*” geçmesindeki, tarihi ilerici trendlerin, günün sembolü özelliğinde, baş âmili oldukları

hususlu saklı olarak), derinlemesine bir *ideoloji arayış duyarlılığı* içinde, konu kanımca yine de, ayrıntılandırılmayı gerektirmektedir.

Mevcut ve denenmiş ekonomik modeller yanı sıra, yepyeni “*ilerici bir ekonomik modeli*” felsefe bazında olsun, tasarlanmanın ne kadar zor olduğunu, kuşkusuz bilincindeyim. Ancak, böylesi bir tasarıma gereksinme olduğu kanısını, gün günden daha fazla duyumsayanlardanım. Bu çerçevede, ekonominin (*temel siyasa doğrultuları itibariyle*) ekonomistlere bırakılmayacak kadar önemli olduğuna dair yargının, geniş kabul görmesinden cesaret bulmaktayım.

Burada esas kaynağımız, az önce özetle dikkate getirdiğim, “*ilerici ahlâk öğretisi*” inşa denemesidir.

Vardığımız *temel ahlâk teoremleriyle* uyumlu olduğu hemen görülebilecek (*pek çok öteki belirleme arasında*), şu varsayımlar da, özellikle hayli aşına olmamız itibariyle (*akademik bir zorunluluk olmamakla birlikte*) pratikte, birer *çıkış noktası* olarak gözetilebilecektir.

Birinci Varsayım – TBMM’nin alnında yazan söz:

- *Egemenlik kayıtsız şartsız, milletindir. (Üç beş güç odağının, İMF’nin ya da Dünya Bankası’nın değil!..)*

İkinci Varsayım – Gazi’nin şu sözü:

- *Yurtta sulh, cihanda sulh!*

Üçüncü Varsayım - Gazi’nin şu sözleri:

- *Toplumsal iş bölümü ve veraset bağları itibariyle kişi, sahip olduğu varlığı, büyük kısmıyla, atalara ve beraberinde yaşadığı insanlara borçludur. Bu borç, bilhassa servet kazananlar tarafından, sosyal yaşamda geride kalanlara ödenmelidir. Ödeme; “vergi”, sonra “bağış” olarak, “yardım kuruluşlarına” verilir. “Herkes kendi için” değil, “herkes herkes içindir”!*

Dörüncü Varsayım – Örneğin CHP Programı (ekonomik politikalar, s 113):

- *CHP, gücünün zayıfı ezdiği, tekellerin tüketiciyi sömürdüğü, kuralsız ve tekelci sermayenin egemenliğine girmiş, başıboş bir pazar düzeninin karşısındadır.*

Yaklaşımımızın *temel amacı* şu olmaktadır:

“*Girişim özgürlüğüne*” karşı olmayan, tam tersine onu destekleyen, ancak “*girişim özgürlüğünün*” “*sömürü özgürlüğüne*” geçit vermesine kesinlikle fırsat bırakmayacak, “*devrimci bir felsefe ve model*” inşa etmek.

Yaklaşımımızın *gerekçesi* şudur:

Genel olarak dünyada, “*artı değer*” başının boş bırakılması, *her türlü melânetin* zeminini oluşturmaktadır; bize can veren kozmik oluşumlarla taban tabana zıtlık

meydana getirerek, habire *düzenlilikten kaosa geçişin* tetiğini çekmektedir. Bu çerçevede ise işte aşikâr; ne “*Egemenlik kayıtsız şartsız, milletin, bunun da uzantısında dünya toplumlarının*” olabilmekte; ne de “*Yurtta sulh, cihanda sulh*”, olmaktadır.

Malûm:

Artı Değer=Toplam Üretim Ederi $\bar{\kappa}$ *Toplam Üretim Maliyeti*, olarak tanımlanmaktadır.

Bu eşitlikte, “*toplam üretim maliyetine*”; üretim tesisi sahibinin, vergi ödemeleri, o arada (*söz konusu olan, kayıtlı bir ekonomik süreç ise*), pek tabii ödemek durumunda olacağı, çalışanların sigorta primleri gibi kalemler, dahil sayılmaktadır.

Artı değer, denetimsiz olarak, bir güç odağında, fahiş biçimde toplanması, şu ardışık olumsuzluklara geçit vermektedir:

- ◆ Güç odağının, gelişgiden gücünü, *korumak ve daha da çok arttırmak* üzere, çevresine faşizan baskılar uygulaması.
- ◆ Buna bağlı olarak, istismar ve sömürünün boy atması.
- ◆ Toplumsal uçurumlar ve yaşam dramlarının ortaya çıkması.
- ◆ Güç odakları arasında, çoklukla ilkel ve hain bir hinterland ve güç kavgasının alevlenmesi.
- ◆ Bu çerçevede, ezilenlerin çok yönlü bir sömürüyle, karşı karşıya kalmaları ve sayılarının gitgide fazlalaşması.
- ◆ Nükleer çatışma dahil, her türlü vahşete uzanabilecek biçimde, silâhlanmanın azması.
- ◆ Örtülü, örtüsüz savaşların, eşyanın tabiatındaki her türlü musibet ve acıyla birlikte olarak, sahnelenmesi.
- ◆ İnsanlık ayıplarının ve trajedilerinin kurumsallaşarak kökleşmesi,
- ◆ Doğal yaşama dönük tehditlerin ve çevresel felâketlerin artması.

Dahiyâne Bir Ahmaklık Tablosu

Ben bu tabloya “*Dahiyâne bir ahmaklık tablosu*” diyorum. Gerçekten onu oluşturan mozaiklerden herhangi birine bakıldığında, hemen oracıkta, müthiş, dahiyâne buluşlar, tesisler, yapıtlar, silâhlar çıkıyor, karşımıza. Bunları meydana getirmek için, ulusların en dahi çocuklarının nesiller boyu, diller bir karış dışarıda, haldur huldur, çalışması gerekiyor. Ne ki, işte örneğin *nükleer silâhlanma yarışında* olduğu gibi, sonuçta ortaya, es kaza tetiklere bir basılacak olsa, tarafların siperliklerine, karşılıklı olarak, birbirlerini, dolayısıyla da biricik Dünyamız’ı, bir anda bilmem kaç yüz defa yok edecek kadar çok cephane yığmış olduklarını, saptayıveriyoruz. Bu, son toplamda inanılmaz derecede, budalaca bir gelişme... O kadar ki, taraflar en nihayet, silâhlanmanın sonunun olmadığını idrak ederek, bundan sonra “*silâhsızlanma*” süreçlerini başlatma zorunluluğuna sıkışıyorlar. Ara ara, ileri geri, bugün işte yeniden olduğu gibi, “*balistik füze kalkanı*”, “*yıldız savaşları*” gibi, üst delilik mekanizmalarının tetiklerini çekme cinnetinden geri durmasalar da...

İnsan akli, kendisini vareden *evren bilincinin* sanki hâlâ daha çok gerisinde...

Öyle yahut böyle, sonuç değişmiyor; hem dahiyane, hem aptalca... O nedenle de işte, **dahiyâne bir ahmaklık tablosu** oluşturuyor, şu tablo!..

Öyleyse, “Yurtta ve Dünya’da hakça ve insancıl bir yaşam oluşturmanın” yolu, bilhassa yukarıda dikkate getirdiğimiz ahlak öğretisi (*keza işte aynı doğrultuda olarak atıfta bulunduğumuz “sözlerin” ışığında*), kimi ellerde denetimsiz büyüyen artı değere “Dur!” demekten geçiyor.

Bunu söyleyen elbette ilk biz değiliz. Yirminci yüzyılın, dünyanın hemen her yerinde, bu tez ile, *karşıt kapitalist tezin* kapışması çerçevesinde şekillendiğini bilmeyen yok. Bu satırların yazarı, *emperyalizme* ve onun temel aracı *kapitalizme* kategorik olarak karşı olmakla birlikte, çıkış noktasındaki ideal ne kadar saygıdeğer olursa olsun, *eşitlikler adına özgürlükleri biçen*, merkezietçi, böyle olduğu için de dejenere olmaktan çıkamamış Sovyet Modeli’ne, hiç bir biçimde iltifat etmemiştir.

Bunun alternatifini, onu çökerten, bu kez *özgürlükler adına, gayrı insani sömürü özgürlüğüne kolanlar vururken, eşitlikleri biçen “emperyalist kapitalizm”*, tabii olmayacaktır.

Oysa işte, soğuk savaş sürecinin ve yüzyıllık, dünyayı nükleer bir savaşta yok olma eşğine getirmiş olan süperler arasındaki boğuşmanın mutlak galibi, *emperyalist kapitalizm* olarak karşımıza gelmekte.

Arada Avrupa ülkelerinin *sosyal (toplumcu) demokrat* modelleri yok değil. Ancak, birazdan değineceğimiz biçimde, bu ülkelerin öteki siyasi unsurları gibi, sosyal demokratları da, son toplamda emperyalist kampta yer almak durumunda bulunuyorlar. Buna bir de, bu kesimin ekonomik ideolojisinin belli bir sağlamlıkta olmaması eklenince, *sosyal demokrat model*, genelde *globalleşme* furçasında, radikal bir alternatif olmaktan uzak düşüyor.

Şu hususu da vurgulamanın sanırım tam yerindeyiz: İster “sağ” göstereyim, ister “sol”, (*yine de Batı’daki “evrensel” boyuttaki toplumcu yaklaşım ve icraatlara dönük kusura düşmemeye özen göstererek ifade edelim*), emperyalist dünyanın, sözde “serbest”, “özgürlükçü”, “yarışmacı” piyasa koşullarını savlayan “*liberal ekonomi*” söylemi, tam bir palavradır. Çünkü o “*liberal ekonomi*” itibarıyla, esas olan hiç bir zaman “serbest”, “özgürlükçü”, “yarışmacı” piyasa koşullarının sağlanmak istenmesi olmamıştır; o nedenle “*liberal ekonomi*” söylem ve savı tam bir paravandır. Esas olan “*sömürü özgürlüğü talebi*”, daha da ötesi, “*sömürüyü temel alan örgütlü haydutluktur*”. Bunun en kestirme delili petrol fiatları düşürülmek üzere çıkarılan “*enerji savaşları*” ile, oraya buraya, tüm uluslararası hukuk ve ayaptırımlar alt üst edilerek yapılan müdahalelerdir.

Denetimsiz Büyüyen Artı Değere Çağdaş Biçimde “Dur!” Demek...

Açıkladığım çerçevede bana göre, “*girişim özgürlüğünü*” ve “*mülkiyeti*” dışarlamayan; ne ki, girişim özgürlüğünün, “*sömürü özgürlüğüne*”; “*mülkiyetin*” ise, *adaletsizliğe*, israf ve toplumsal çürümeye geçit aralamasına imkân vermeyecek; “*toplumsal artı değeri*” (*yineleyelim, “toplumsal üretim ederi”, başka bir deyişle,*

“gayri safi hasıla” ile “toplum üretim maliyeti” farkını), son toplamda “toplumcu bir mantıkla” denetleyip yönlendirecek uluslararası bir yapının inşa edilmesi gerekliliği öndeki bir erek olmalıdır.

Böyle bir yaklaşım sürecinde; özgürlükçü girişimlerin sağladıkları “artı değerler”, bütün dünyada, yakın takip altına alınmalı; düzenleyici bir planlamayla belirlenmiş doğrultularda “toplum yararına” yatırıma dönüştürülen kaynakların mülkiyet ve yönetimi, başka bir deyişle “iktidarı”, bu kaynakların oluşmasını sağlamış girişimcilere bırakılmalı; söz konusu doğrultularda “toplum yararına”, yatırıma dönüştürülme “artı değere” ise, toplum adına el konulabilmelidir.

Burada, klasik anlamdaki, “vergisi verilmiş kazanç” ile bahsettiğimiz “artı değer” ilişkisine dönük olarak, ilave bir belirleme yapma ihtiyacı doğmaktadır. Eğer konuya bugünkü gibi yaklaşırsa, “para kazanma” alanında başarılı bir girişimcinin, “kapitalist bir anlayışla vergilendirilmiş” kazancını, istediği biçimde (isterse de, sözüm ona meşrulaştırılmış olacak, enva-i cins melun girişim yönünde, yahut da, har vurup harman savurarak), tasarruf etmesinin makul sayılması gerekir. Bize göre bu anlayış, katıyen şayan-ı kabul değildir. Ortaya gelen ikilemden çıkış yolu, girişimciye gerektiğince bol tutulabilecek olsa da, yine de “belli sınırı olan bir gelir” biçimindedir. Bu gelir, evet (o da pek tabii kişinin ferasetine kalmış olarak), istenildiği gibi tasarruf edilebilir; ancak bunun dışındaki kazanç, işte “artı değeri” oluşturur ve vazetmek istediğimiz biçimde, toplum denetimine tabi sayılır.

Burada insanların, gayet yerinde sayılacak bir refleksle, kara gün için, biriktirip elde tutmak isteyecekleri ve zaman içinde tabii istedikleri gibi tasarruf edebilecekleri “helâl birikimlere” ket vurulmasının, hiç bir biçimde söz konusu olmadığına dikkat edilmelidir. İnsanların her türlü sosyal güvence arayışları, böyle bir çerçevede saygıyla karşılanmalı ve desteklenmelidir.

Geçende, Türkiye’nin en varlıklı bir iki işadamı ile, bir asgari ücretliyi karşı karşıya getiren (“Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik” temalı) forumda (2001 yılı itibarıyla), yüz milyon lira civarında aylıklı, asgari ücretlinin, daralmışlıklarını, yana yakıla, ağlamaklı anlatırken, büyük işadamlarının aylık gelirlerini (hepsi hepsi) milyar lira (yani kendisinininkinin on katı), civarında olarak düşünüp, buna dahi isyan etmesi, içler acısıydı! Halbuki, olsun değil mi, bir milyar hiç değil, on milyar, hatta elli milyar, neyse o olsun; ama (toplumun belirleyeceği) bir sınırın ötesindeki, artı değer, işte toplum denetiminde olsun; demek istediğimiz bu.

Yıllık bin milyar dolar (yalnız okumadınız, yuvarlak on Türkiye bütçesi) tutarındaki dünya silahlanma ve savaş harcamaları ve bağıl tüm melanetlerin önüne, taa buralardan başlayarak geçilecektir.

Her hal-u kârda, sözgelisi biz, Türkiye Türkleri, eğer lâfta değil, sahiden “milletsek”, insanlarımız, gitgide daha yüksek oranlarda, boğaz tokluğuna yaşamaya sıkışmışken, dizginden boşalmış bir lüks tüketimine, sınırlandırmalar getirilmeli, ulusal artı değerlerin yerli ya da yabancı batakhanelerde erimesine kesinlikle müsaade edilmemelidir.

Bu anlayış, dünya ilericileriyle birlikte, tüm dünyaya aşılmalıdır.

Bu, pek tabii, “*Yurtta sulh, cihanda sulh*” özlemi kadar uzak bir özlemdir. Ancak, o özlemin gerçekleşmesindeki baş bir harçtır. O nedenle de, ne kadar uzak görünürse görünsün, baş bir erek olarak bayraklaştırılmalıdır.

Aynı biçimde bir defa, her biri tek bir kişiye ait, üçüncü, dördüncü olma özelliğindeki, yazlık, kışlık, her ne ise, sonuçta binlerce ve binlerce, pratikçe atıl duracak, konutun inşaatı sureti ile, ya da benzer biçimde, taşınır taşınmaz, sınırsız, mülk edinme gibi mekanizmalarla, ulusal birikimlerin, aynı çizigen olaraksa dünya toplumlarının birikimlerinin heba edilmesine göz yumulmamalıdır; böylesi, “*zorunlu*” olmayan, hatta “*lüksün*” de çok ötesinde, gereksiz ve işlevsiz sayılacak ve toplumsal birikimleri çarçur eden, harcama ve plasmanların, ekonomiye kazandırılmasına yönelik siyasalar vazedilmelidir.

Araba, yat, kat, vs, özel yaşamımız için ne gerekliyse, “*yeterden*” çok çok daha fazlasına sahip olmanın, bizim göreneklerimizle de gayet uyumlu biçimde, “*ayıp*” sayılacağı bir “*toplumsal anlayışın*” genel olarak yeşertilmesi ve kurumsallaştırılması yönünde yaptırımlar oluşturulmalıdır.

Birey; tam da Gazi'nin (*Üçüncü Varsayımımız olarak*) yukarıya aldığımız sözleri uyarınca; “*üretim mülkiyeti sahipliğinin*” toplum adına olduğunun; “*kazandığının*”, “*belli bir konfor düzeyini*” sağlamak için gerekli olanın dışında, “*toplumsal bir artı değer*” özelliğinde kalacağı ve bunu tekrar topluma kazandırmakla yükümlü bulunduğunun, idraki içinde kılınmalıdır.

Bu anlamda “*üretim mülkiyeti*”, bireye, tüm nimetleriyle birlikte olarak, “*kamunun verdiği bir görev*” anlamını kazanmalıdır; kamu, bu görevin gerektiğince yerine getirip getirilmediğini denetlemekle yükümlü olmalı; “*olumsuz*” bir gelişme karşısında ise, kademeli olarak, mülk sahibinin, kamu yararına plase edilmeyen artı değerine el koyabilmeli; nihayetinde ise, “*tazminatını*” ödemek suretiyle “*mülk sahibinin*” görevine son verme yetkisini haiz olabilmelidir.

Mülkiyet sahiplerinden, sonuçta kamu yararına kullanılmadığı için geri alınacak olan *artı değer ve kaynaklar*, onları kamu yararına tasarruf etmek üzere projeler geliştirecek girişimcilere emanet edilebilmelidir.

Söz konusu yönde, tabiatıyla gerekli ayrıntılar belirlenmeli, buna göre hukuki ve yasal hazırlıklar, bir bütün olarak çalışılmalıdır.

Bu anlattıklarımızın “*namuslu*” ve “*vicdanlı*” işadamlarını, o arada ayakta durabilme savaşımı veren sayısız dürüst birikim ve girişimi, herhangi bir biçimde, rahatsız etmeyeceği ortadadır.

*

Kısaca sunduğumuz ve adına kestirmeden “*özgürlükçü sol*” diyebilebileceğimiz yaklaşımın; çöken Doğu Bloku yaklaşımlarıyla; “*merkeziyetçi*” olmaması, tam tersine, “*özgür girişimden*” yana olması, aynı doğrultuda “*mülkiyete*” karşı olmaması, aynı çerçevede de “*çoğulcu*” ve “*demokratik*” olması sebepleriyle, hiç bir ilgisinin bulunmadığına, dikkat edilebilir.

Yaklaşımımızın diğer bir yandan, Batı sosyal demokrat partilerinin yaklaşım doğrultularından da, bunlar son toplamda dünyaya dönük olarak, *emperyalist* tutumlarından tam çıkmadıkları için, farklı olduğuna, dikkat edilmelidir.

Dolayısıyla burada sunduğumuz, bugün “*globalleşme*” adı altında, *kadermiş* gibi yutturulmak istenen dünya “*neo-gestapo*” düzenine alternatif, insancıl, çağdaş, tutarlı, gerçekçi, ilerici bir model oluşturmaktadır.

Tartışma konusu yaptığımız doğrultuda, düşüncenin geliştirilmesi, keza bunun bütünselliğinin sağlanması, dehşetli bir çaba gerektiyor olmakla birlikte, çeşitli önde gelen konularda, çözümlenmenin ötesinde, öneride, “*taslak*” niteliğinde olsun, can alıcı olması özlenecek, *somutlamalar* yapmamız yerinde olacaktır.

Özelleştirme

“*Üretim tesislerinin sahiplenilmesi*”, yaklaşımımız itibariyle, “*özgür girişimciliğin*” bir parçası olarak, tabiidir. Ancak yukarıda belirlediğimiz çerçeve ile sınırlandırılmalıdır. Bu çerçevede, devlet, üretim tesislerini kamulaştırabileceği gibi, özelleştire de bilmelidir.

Ne var ki özelleştirme, kamu varlığının yağmalanması, ya da bir avuç insana yok pahasına peşkeş çekilmesi biçiminde gerçekleştirilememelidir.

Özelleştirme, günümüzde örneklerine tanık olduğumuz doğrultuda, “*devlet eliyle ‘tekellerin’ meydana getirilmesi*” biçiminde ise, kesinlikle uygulanamamalıdır.

Böyle bir bağlamda, başarılı kâr marjları olan kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi gerekmez.

Buna karşılık, kâr etmeyen kamu kuruluşlarının özelleştirmeye bir türlü getirilemiyor olması ise, özelleştirmenin, işte ülkemizde, kamu varlığının demokratik olarak, halk unsurlarına yayılmak yerine, kârlı kamu kuruluşlarının, ona buna, dosta yeğene, yedirilmek istenmesinin, bir göstergesi olmaktadır.

Bu nedenlerle, örneğin ülkemizde verimli Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin (Kitler’in) satışına izin verilmemelidir. Kitler’i satın alma gücü olan özel sektör, ülkenin gereksinimi olan yatırımlara yöneltilmelidir.

Şu da ayrıca önemle belirtilmelidir ki, akılcı bir biçimde var edilip yönetilen Kitler, yukarıda anlattığımız doğrultuda, *toplumsal artı değer*in denetiminde ve planlanan şekile yönlendirilmesinde, fevkalâde hayati kamusal bir işlev üstlenmek durumundadır. Bu bir anlamda, Cumhuriyetimiz’i kuranların “*karma ekonomiden*” umdukları olmaktadır.

Toplumcu Üretim

Önemle vurgulanmalıdır ki “*toplumcu bir bölüşüm*” kadar, “*toplumcu bir üretim ve kalkınma*”, öncelik taşımaktadır.

O nedenle, başkalarının gelişigüzel ürettiğini, “*hakça paylaşmaktan*” ibaret bir “*sosyal adalet anlayışı*” gayet güdük, ayrıca yakışsız sayılmalıdır.

Dolayısıyla, önce “*toplumcu, aynı çerçevede insanları mümkün mertebe çok üretim süreçlerine katan, bir üretim ve kalkınma modeli*”, bunu da doğallıkla izleyecek “*hakça bir bölüşüm*”, başlıca bir amaç olarak vazedilmelidir.

Yaklaşımımız itibariyle, bilhassa “*küçük işletmelerin*” desteklenmesi çok önem taşımaktadır.

Genelde öncelikli sanayi açılımları ve kollarının belirlenip teşvik edilmesi, zorunludur. Bu, örneğin, Türkiye’nin bölgedeki ve dünyadaki işlevlerini belirleyip, politikaların, buna göre düzenlenmesi gibi, gayet bütünsel bir yaklaşımı içermektedir.

Böyle bir yaklaşım itibariyle, üretim sektöründeki her iş kolunda, “*gereksinmeler*” mümkün mertebe belirlenmeli ve “*yanlış yönelişlere*” izin verilmemelidir.

Nitekim işte, böyle yapılmadığı içindir ki, örneğin Türkiye; bir çırpıda sayılamayacak kadar çok alanda (*saygıdeğer gayretler ve başarılar sakalı olarak belirtelim*), çürümeye terk edilmiş makinalarının çöplüğü; aynı paralelde, özürlü yatırımların bataklığı ve hababam, güya serbest piyasa koşullarında karşısındakini batıracak diye, onunla birlikte boğulan, ehliyet özürlü sözde sanayicilerin müzesine dönüşmektedir.

İstiareden kalkılmış gibi, işte sözgelisi “*inşaat sektörünün üretimdeki payı yüzde yirmi beş olacak*” deyip, haldur hudur, dünya kadar inşaat makinası harekete geçirilir, ancak daha sonra sektörün payı, bu sefer yüzde beşe çekiliverir ise, onca makina işsiz işlevsiz, çürümeye terk ediliyor olmaktadır.

Toplumcu bir yaklaşım çerçevesinde demek ki, “*anarşik*”, “*başı bozuk*” bir serbest piyasa, daha doğrusu “*kumar ekonomisinin*” karşısında; planlama, planlı uygulama, bu doğrultuda da *toplumcu bir denetim*, kaçınılmaz olmaktadır.

Aynı bir çerçevede, bize göre dehşetli bir öngörüsüzlük ve projesizlikle, Gümrük Birliği’ne, *balıklama* daldığımız, kaydedilmek gerekmektedir. Buna bağlı olarak, *tarım ve hayvancılığımız* önemli ölçüde çok zarar görmüş bulunmaktadır.

Oysa, tarım ve hayvancılığımızın, üretim ve kaliteyi arttırarak, gelişmiş ülkelerle yarışabilecek duruma getirilmesi özlenir. O nedenle de, eğer gerekirse, bize son toplamda yarardan çok zarar getirdiği ortada olan, Gümrük Birliği’nden geçici bir süre için olsun, çıkılmalıdır.

*

Burada şu hususu kaydetmeden geçemeyeceğiz.

Son ekonomik krizde, türkiye 10-12 milyar dolar bulabilmek üzere gayet onur özürlü bir çizgiye sıkıştırılmıştır.

Oysa:

- ◆ Yanlış, verimsiz, atıl yatırımlardan dolayı, Türkiye, işte *onlarca milyar dolar*, içeridedir.
- ◆ İşbirlikçilerin sözde meşru ama hakça sayılamayacak kârları dolayısıyla, *onlarca milyar dolarımız*, her halde bu *işbirlikçilerin ikinci vatanları* Miamiler’de, İsviçreler’de, Rivieralar’da bloke edilmiş bulunmaktadır.
- ◆ Gümrük Birliği’ne gayet vukufsuz biçimde, hiç eşit olmayan koşullarda girmiş olmamızdan dolayı, işte yılda *beş milyar dolar* zarara girmektedir.
- ◆ Banka hortumlamaları yüzünden herhalde *onlarca milyar dolarımız*, dışarıya kaçırılmıştır.
- ◆ Irak’a uygulanan ambargo dolayısıyla, uğradığımız zarar her yıl birkaç milyar dolar mertebesindedir.

Yalnızca şu birkaç kalem yüzünden son on yıldaki kaybımızın 400 milyar dolar civarında olduğu hesabedilmektedir.

Burada daha; mertebe olarak, yüz milyar dolardan, olduğumuzdan öte, binlerce çocuğumuzu, a’dan z’ye basiretsiz yönetimler yüzünden, bayrak bayrak ağıt üzerine, ağıtlı faturasını da hicapsızca Silâhlı Kuvvetlerimiz’e yıkıp, toprağa verdiğimizizi zikretmedik.

Akılcılık, toplumculuk ve bütünüyle millilik vasıflarından hemen hiç nasiplenememiş; *hep-bana-cı, işbirlikçi, sözde milliyetçi - muhafazakâr hinlik ucubeleri*; yüzmilyar dolarları har vurup harman savuranlar, daha da vahimi binlerce yavrumuzun canları, bir de onların can parçalarının tarifsiz acılara garkolmaları pahasına, heba edenler, bizzat kendileri değillermiş gibi; sonuçta on - on iki milyar dolara avuç açarak, bizi dış dünyanın gözünde küçük düşürmekte; üç beş milyar doları edininp ekonomiye şırınga edince de, *kahramanlık pozları* takınabilmektedirler. Daha kötüsü, olup bitene, sözde ilericilerimiz, *fikri acz*, daha da kötüsü vıcık vıcık riya içinde, iktidar hesaplarına kapılmış olarak, düpedüz seyirci kalabilmektedirler. İnsanın içi acıyor.

Şimdi bir de, yukarıdan beri anlattıklarımızı hayata geçirmek üzere, nasıl bir *siyasal örgütlenme modeli* izlenmelidir, sorusuna eğilelim.

Günümüzün Türkiye’sinde Siyasi Partilere Bakış

Demokrasilerde “*örgütlenme*” tabii esastır. Böyle bir çerçevede, “*örgütlenme özgürlüğü*”; “*girişim özgürlüğü*”, bunun da ötesinde “*demokratik bir üretim yapılıması*”, yani “*toplumsal varlığın demokratikleşmesi*” açısından da, önem taşır.

Hedef aldığımız “*insanca düzen*”; “*emeğin ve hakça bölüşümün*”, aynı bir bağlamda “*toplumcu üretimin*” değer üstünlüğü anlamında “*sol*”, ama “*merkeziyetçi olmayan*” bir anlayış üzerine kurulacak olup, “*girişim özgürlüğünü*” fevkalade önemli saymaktadır. Buna karşılıksa; “*girişim özgürlüğünün*”, “*sömürü özgürlüğüne*” dönüşmemesini sağlamakla yükümlenmektedir.

Yaklaşımımız, her türlü örgütlenmeye, bu çerçevede *siyasi örgütlenmelere* aynı biçimde bakmaktadır.

Anayasamız'a göre, "*Siyasi partiler rejimin teminatıdır*". "*Örgütlenme özgürlüğü*" temel alınmak durumunda olunacağına göre, "*Elbette öyle olmalıdır!*", denilebilir.

Ancak "*örgütlenme özgürlüğü*" (örneklerine pekâlâ rast gelinebildiği şekliyle, tıpkı girişim özgürlüğünün sömürü özgürlüğüne geçit verebiliyor olması gibi); siyasi parti örgütlenmeleri bazında da; örgütlenmeyi meydana getirenlerin, parti içinde, parti yönetimine talip olanların üzerinde, ya da iktidarda bulunarak, öteki partiler üzerinde "*baskı*" kurlmalarına yol açabiliyor olmaları suretiyle, kötüye kullanılabilir.

Böyle bir çerçevede, siyasi partiler "*rejimin teminatı*" olmaktan çıkmakta, "*rejimin çürümesinin aracına*" dönüşmektedirler.

Ülkemizde, keza başka ülkelerde, "*parlamanter sistemin*" saygınlığının, daha da önemlisi işlevinin, fiili olarak azalmasında, bu etken gayet önemli olmaktadır.

Bu durumda, kestirme deyimlerle ifade edebilecek olursak, "*sağda*" olsun, "*solda*" olsun, ya da "*dinci*" kesimde olsun, çoğunlukla, ilkeler bir tarafa bırakılmakta; kof, paravan, özünde ise riyâkar söylemlerle, yığınlar, son toplamda aldatılmaktadır. Siyasi partiler, onları yönetenlerin bir nevi "*ticaret şirketi*" özelliğine bürünmekte; demokrasi adına, yaygın bir dejenerasyon ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizdeki göç olgusu, kentlerin varoşlarına, genelde çarpık çurpuk sanayimiz tarafından hiç bir biçimde tatminkar olarak istihdam edilemeyen izdihamları yığıldıkça; bu izdihamlar ise, önlerine çıkan imkan nisbetinde, belli belirsiz siyasi açılımlar geliştirip, yaşam kavgalarına destek bulmaya çabaladıkça; ne ki analizi (*çözümlemesi*) yapılmamış, geleceğe dönük plandan, projeden uzak söz konusu izdihamlar, tutundukları siyasi odaklarla birlikte gayet kolay alabora olduklarından; bilhassa ülkemizde, keza başka pek çok yerde, siyasi partiler, genelde baş aktörleri ile birlikte çürümeye sürüklenmekte; rejimin teminatı olmaktan uzaklaşmaktadırlar.

Bu durum muhakkak surette düzeltilmeye muhtaçtır.

İyileşme ise, halk desteğiyle, demokratik yoldan "*demokratik bir başkaldırı*" ile olmalıdır.

Esas olan, hemen herkesi siyasete katabilmektir; bu çerçevede hemen herkesi sorunlarımızı düşünmeye ve çözümleri beraberce üretmeye davet etmektir. Böyle bir doğrultuda, en yaratıcı çözümleri üretebilenleri çıkartabilmek ve onları önlerde görevlendirmek üzere "*eleme süreçleri*" meydana getirebilmektir.

Bu uğurda siyaset eğitimi, daha eğitimin ilk basamaklarında başlatılabilmelidir. Bu ise, "*katılımcı demokrasinin*" temel koşulu olmakla beraber, partileri öne çıkartan sistemle bağdaşmamaktadır.

O nedenle "*önerdiğimiz çağdaş sol düzende* can alıcı değişiklikler kaçınılmazdır.

Bu çerçevede, “*dejenere bir partiler ve parlamento sistemi*”; “*erişkin çocukların*” düzeyine kadar indirilmiş, katılımcı ve özgür bir demokrasi ve sağlıklı bir parlamento sisteminin kurulması için, duraksamasız feda edilebilmelidir.

Cocuklarımıza “Tartışmaca” Kültürünün Aşılması

Demokratik yaşamın gelişmesi, gençlerin demokratik yaşamı benimsemelerine, bunu kişilik yapılarının bir özelliği durumuna getirmelerine bağlıdır.

“*Demokrasi*” sözcüğüne karşı Türkçemiz’de, “*tartışmaca*”, “*tartışma süreçlerinde karara varmaca*” diyebiliriz.

Kişilikli bir tartışma, özgür olarak düşünmeyi, düşüncesini kişilikli olarak savunmayı, aynı bir çerçevede başkasının düşüncesine saygılı olmayı, başka düşüncelerle kendi düşüncesini olgunlaştırmayı öğrenmeyi, nihayet uzlaşmayı içerir.

Bütün bu evrelerin, kavramlar ve somut uygulamalar halinde, çocuklarımızın hayatlarında boy atmasının sağlanması, toplumsal bir öneme sahiptir. Söz konusu yönde elle tutulur adımlar atılmalıdır.

Cocuk ve Gençlik Parlamentoları

Çocuklar, yalnızca geleceğin büyükleri değil, asıl, bugünün çocuklarıdır. Bilhassa bu özellikleriyle, toplum, onların özlem ve görüşlerinden yararlanmanın yollarını açabilmelidir. Esasen TBMM’nin kuruluşunu çocuklara “*Bayram*” olarak armağan ederken, Gazi’nin temel düşüncesi her halde budur. “*23 Nisan Çocuk Bayramı*” demek ki; bilhassa erişkin çocukların, iki dakikalığına, Vali, Belediye Başkanı, Başbakan olacakları bir “*oyun*” süreci değil; onların, yıl içinde yapacakları hazırlıklar uzantısında, örneğin yerel yönetimler zemininde, isteklerini ve çözüm önerilerini dile getirebilecekleri bir sürecin doruk noktasını ve ödülünü oluşturabilmelidir. Okullarda bu uğurda çeşitli basamaklara yönelik “*konulu yarışmalar*” düzenlenmelidir. Böyle bir çerçevede, çocuklarımızın, kendilerini ve sorunlarını idrak edip, bunların çözümleri üzerinde zihin yormalarına zemin hazırlanabilmelidir.

Aynı biçimde, “*çocuk parlamentolarının*” uzantısında bir “*gençlik parlamentoları*” kurulmalı, gençler, sünepe, pısrık, bencil, banacı, züppe, sorumsuz değil, tersine, tam da *Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi*’nde ifade ettiği gibi, ulusal bir bilinçle, sorunlarımızı üstlenmeye yönlendirilmelidirler.

“*Siyaset*”; işte söz konusu bakış açısı itibariyle; bir meslek ve bir imtiyaz aracı olmaktan çıkartılmalı; sorunlarımızın saptanması ve çözümüne dönük olarak, hepimizin, temel uğraşlarımız yanı sıra, zihin yormamız gereken, “*hayati ve o ölçüde saygıdeğer bir uğraş*” olma özelliğine kavuşturulmalıdır.

*

Bu yazıyı, “*kadına*” hiç değinmeden bitirmemeliyim. Çünkü kadın, *doğanın kaostan düzenlilik üretiminin*, uzayın bizim bulunduğumuz yöresinde olsun, en görkemli bir yaratı mekanizmasını oluşturuyor.

Kadın

“*Kadın*”, biyolojik olarak erkekten muhakkak daha karmaşık bir varlık. Bu çerçevede “*kadın*”, bana göre “*erkekten*” daha ileri bir yapı oluşturuyor. *Doğuran* o; demek ki esas “*seçen*”, ya da “*seçme donanımına*” sahip olan, o. Erkek, oldukça ileri bir yaşa kadar, kadının yapısını ve kadınla yaşayacağı süreçleri idrak edemiyor. Oysa kadın, neredeyse daha en baştan, çocuk yıllarından itibaren “*annelik*” misyonunun bilincinde. Hemen tüm davranışlarıyla buna yöneliyor. Bakın “*anaç*” sözcüğü, “*koruyucu*”, “*kollayıcı*” anlamlarını içerir ki, bu, “*dikkatte*” ve “*eylemde*”, “*anne*” misyonuna dönük olarak müthiş bir sürekliliği işaret eder.

Kadın - erkek hassasiyetleri arasındaki farklılıkların, biyolojiden kökler aldığı yadsımamız mümkün değil.

Toplumdaki işlevlerimiz itibariyle, kadın ve erkeğe dönük olarak, “*ayırımçı*” olmayalım. Ancak bu iki gayet farklı mekanizmayı da bir tutmaya hiç sıkışmayalım.

Kadın genelde, işte öyle görünüyor ki, “*daha üst bir duyarlılık*” çizgisinde.

Örneğin, kadın genelde, hiç bir zaman, dünyayı, tüm uygarlığımızla birlikte, kaç defa behava etme noktasına gelmesine ramak kalmış, “*dahiyane ahmaklık tablosu*” bir “*nükleer silahlanma yarışının*” içinde olmazdı. Hiç bir “*nükleer silahın*” tetiğini çekmezdi. Genelde kolay kolay hiç bir tetiği çekmez, değil mi? Dört bir tarafa deli danalar gibi saldıran, insanları, belli bir ırktan ya da dinden oldukları için temerküz kamplarında toplayıp, onlardan mazallah, sabun yapacak bir “*Kadın Hitler*”, Paris’ten yola çıkıp, fetihlerine fetih katacak diye, binlerce kilometre ötedeki Moskova’yı almak isterken, karda, kışta, kıyamette, binlerce askerini, yollarda telef eden, bir “*Kadın Napolyon*” düşünebiliyor musunuz?

Kadın olmasa, “*nükleer geri sayma*” daha, çok gecikirdi!

Kuşkusuz ve şükür ki, gayet duyarlı erkekler de az değil. Ama onların duyarlılığı genelde, kadının üst ve değişik duyarlılığından farklı.

Yolumuzu daha iyi belirleyebilmek için, “*kadın duyarlılığına*” çok ihtiyacımız var. Onlar, bizim bilmediğimiz biçimde sezinliyor; tehlike algılıyor; hayatiyete, bambaşka duyarlılıklarla kol kanat geriyorlar.

Onların da kuşkusuz, bizim, onlarınkilerden farklı (“*iyilerinden*” bahsediyorum), özelliklerimize gereksinmeleri var.

Bence “*doğru*” olan, kadın erkek “*eşitliği*” değil (bu çeşitli toplumsal işlevler için elbette saklı tutulacak); kadınla erkeğin “*sağlıklı*” biçimde sarmaşması ve bütünleşmesidir.

Bu yönde özgün politikalar çatılmalı, yer yer yoğun biçimde “*sakallı bıyıklı kıraathane topluluğu*” görünümü kazanan, “*erkek toplumumuza*”, “*kadın*”, özgün programlarla tanıtılmalıdır. Yalnız, yine yer yer olsun, benzer biçimde, kadına da

erkeğimizin karmaşalarını sökmede yardımcı olacak, şablonlar aktarılmaya yönelik, araştırmalar özendirilmeli, bunlar uzantısında, programlar geliştirilmelidir.

Kadını ile erkeği, haremde - selamda ayrışan değil, bugünkünden daha çok bütünleşecek bir Türkiye, ciddi bir aşama yapacaktır.

Sonsöz

Ayaklarımızı en önce bastığımız yere, ülkemize dönelim.

Evveliyatı da var tabii ama; şu oldu bu oldu, iyi oldu, kötü oldu, dışa açıldık, içe kapandık (*ayrıca dışa mı açıldık, yoksa oramızı buramızı mı dışa açtık, orası ortada*), bütün bunlar bir tarafa; Türkiye ekonomisi; 1980'den bu yana, hani ne dediydik, insanımızı; bizleri var eden kozmik oluşumlar uzantısında, *kaostan daha çok düzenlilik üretme*, daha insanca yaşama noktasına değil, tam tersine, daha çok esirleşme, *düzenlilikten daha çok, yok oluşun gayyalarında tükenmeye*, götürmektedir.

Şimdi, buna; bütünsel, çağdaş, *dünya ilericilerini* de bugüne kadar olduğundan farklı biçimlerde mknatıslayacak ve onlarla omuzdaşlığımızı bugüne kadar olduğundan çok daha hızlı tetikleyecek, bir çıkışla "*Dur!*" dememiz gerekmektedir. İlericiler, *radikal* olmak zorundadır. Boyun kırarak, sırt sıvazlayarak, "*İyi ama, işte, aroması pek kıvamında değil*", türünden *şişi de kebabi da kollayan* yaklaşımlar, hiç inandırıcı olmuyor; ayrıca hiç sonuç vermiyor.

Bugünkü dünya, kesinlikle *kader* değil.

Hakimiyet Türkiye Cumhuriyeti'nde kayıtsız şartsız milletindir, dünyada da, yazgılarına sahip çıkacak dünya topluluklarıdır. Böyle olmalıdır. Böyle olması için mücadele verilmelidir.

"*Yurtta sulh, cihanda sulh*", seksen yıl önce, yalnızca, tek başına bir adamın, "*dünya ütopyası*" değildir. Çünkü o adam, evet tek başına yola revan olmuş, ama şu güzelim yurdu, şu Cumhuriyet'i, tüm devrimleri, bize coşkularla armağan edebilmiştir. O adam gerçekçidir.

Bizlere; onun özlediği Mustafa Kemaller olarak, onun anısına, Cumhuriyet'in altın ilkelerini, çağın birikimleriyle yoğurup, *barışı*, yurttan ve dünyada, kurumsal olarak yerleştirecek, açılımları armağan etmek düşünüyor.